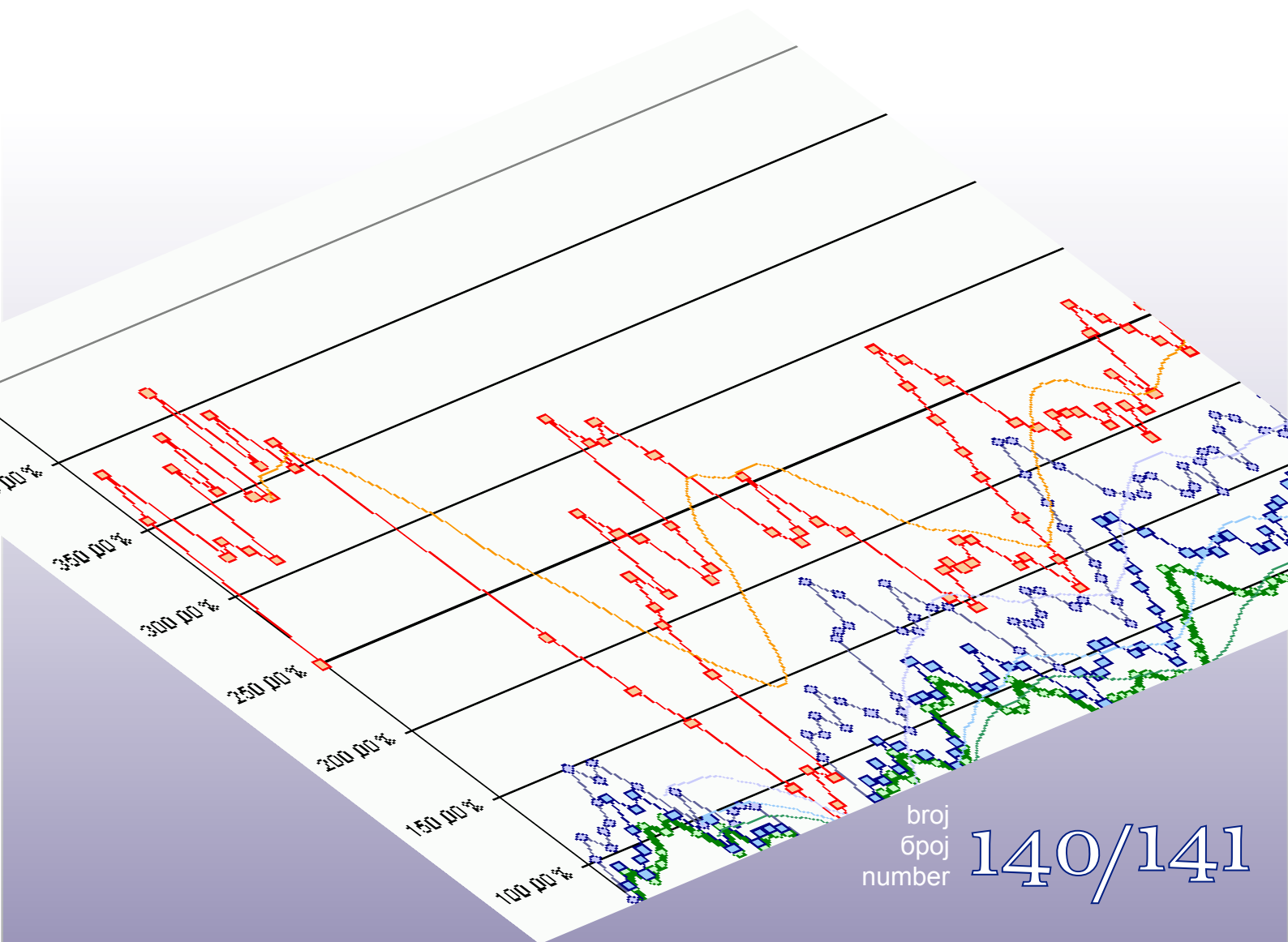

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Tax Authority

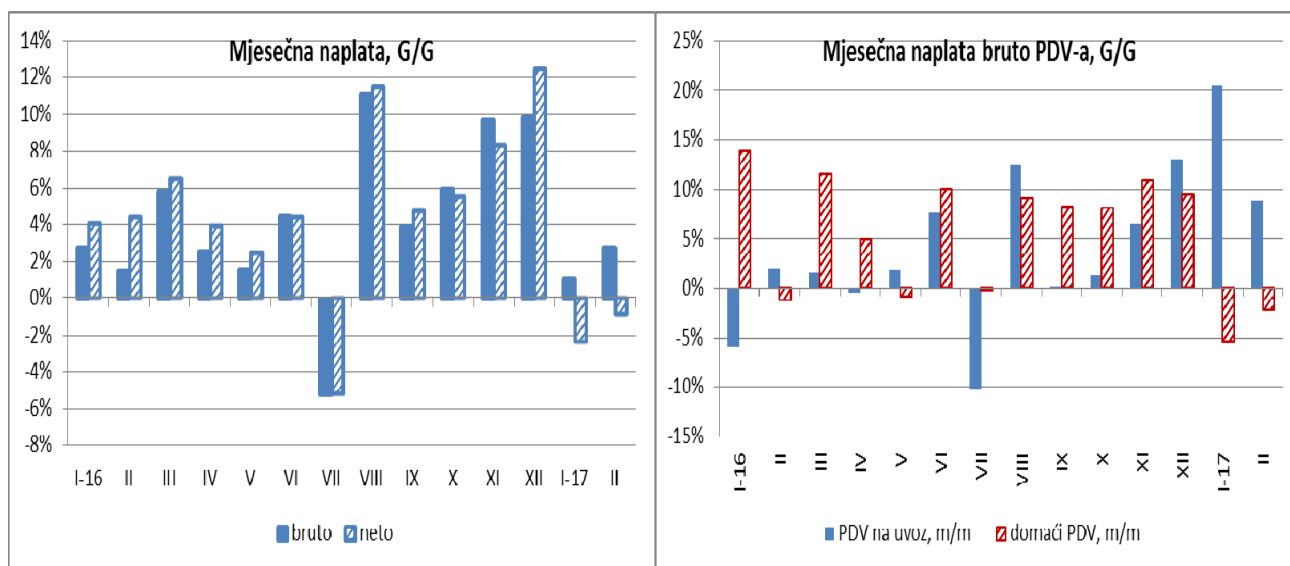
Oma Bilten

broj
број
number **140/141**

Uz ovaj dvobroj

Prema izvještaju UIO je u februaru 2017. naplatila, po odbitku povrata, 412 mil KM indirektnih poreza, što je za 0,2% manje nego u istom mjesecu 2016.g. Razlog za niži rast neto naplate u odnosu na rast bruto naplate od 3,3% jesu povećane isplate povrata. Na nivou prva dva mjeseca 2017. ostvaren je rast bruto naplate prihoda od indirektnih poreza od 2,2%. Međutim, zbog rasta povrata od 19,5% neto naplata je u konačnici manja za 1,3% ili za 10,4 mil KM.

Grafikon 1

Grafikon 2

Analiza naplate po glavnim grupama prihoda pokazuje različite efekte. U prva dva mjeseca 2017. zabilježen je snažan pad naplate prihoda od akciza od 15,4 mil KM, dok je na ostalim grupama zabilježen rast, a ponajviše kod prihoda od carina (12,9%). Analiza strukture bruto PDV-a ukazuje da je osnovni razlog za negativni trend PDV-a rast povrata i pad domaćeg PDV-a (Grafikon 1). S druge strane, nakon visokih stopa rasta domaćeg PDV u drugoj polovini 2016 primjetno je jenjavanje potrošnje.

Bilten Odjeljenja je otvoren za sve institucije i međunarodne projekte koji rade na reformi javnih finansija i ekonomskog sistema u BiH. Raduje nas što u ovom broju biltena možemo objaviti analizu makroekonomiste iz Vanjskotrgovinske komore BiH o utjecaju Brexita na ekonomiju BiH.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Trendovi u naplati akciza na duhanske prerađevine u 2016	2
Brexit i mogući uticaj na BIH	8

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik

Trendovi u naplati akciza na duhanske prerađevine u 2016

(autor: dr.sc. Dinka Antić)

Izmjene Zakona o akcizama u sferi oporezivanja duhanskih prerađevina, koje se primjenjuju od 01.08.2014., podrazumijevale su usklađivanje oporezivanja rezanog duhana sa oporezivanjem cigareta, kao supstituta. Drastično povećanje poreza na rezani duhan doprinijelo je stabilizaciji tržišta cigareta i prihoda od cigareta u 2014., a potom i skromnom rastu u 2015.godini¹. S obzirom da važeća politika u području oporezivanja cigareta podrazumijeva godišnje povećanje specifične akcize u visini od minimalno 0,15 KM/paklici dok ukupno akcizno opterećenje svih kategorija cigareta ne dostigne minimalnu akcizu u EU, a imajući u vidu već ispoljenu elastičnost potražnje cigareta u uvjetima rasta maloprodajnih cijena, pozitivni efekti nove akcizne politike u sferi oporezivanja rezanog duhana na trendove na tržištu cigareta su se u cijelosti istopili.

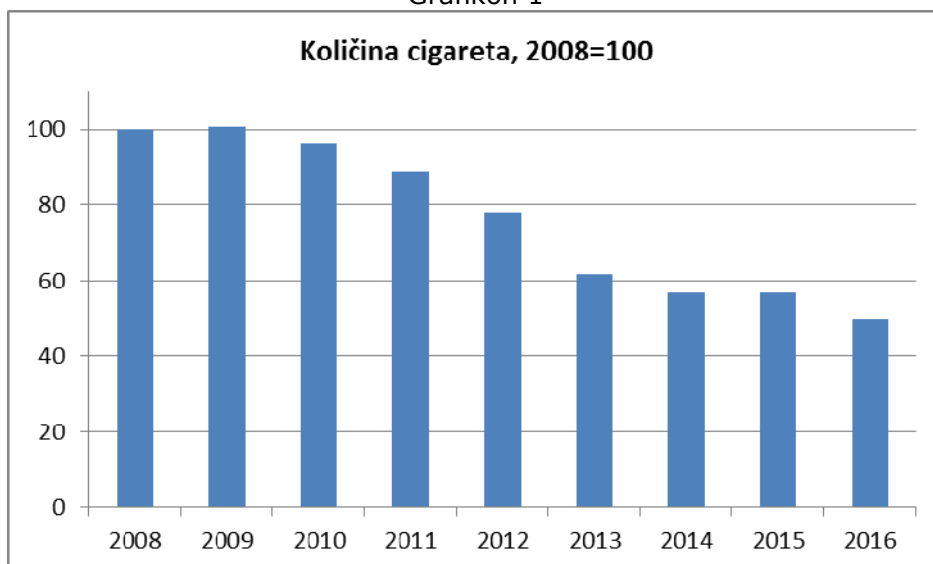
Porezno opterećenje

Redovito zakonsko usklađivanje stopa akciza u 2016 podrazumijevalo je oporezivanje cigareta sa specifičnom akcizom u visini od 1,20 KM/paklici i *ad valorem* akcizom u visini od 42% od maloprodajne cijene cigareta, sa uključenim porezima (akcize i PDV). Rast akciznog opterećenja cigareta podrazumijevao je i povećanje specifične akcize na rezani duhan na 89,20 KM/kg.

Tržište

Rast poreznog opterećenja duhanskih prerađevina očekivano je donio smanjenje potrošnje cigareta. Količina oporezovanih cigareta u 2016., mjerena brojem izdatih akciznih markica, je smanjena za 12,3% u odnosu na 2015. Grafikon 1 pokazuje eroziju legalnog tržišta cigareta u razdoblju 2009-2016 u odnosu na bazu 2008.godinu. Može se zaključiti da je količina cigareta u 2016. u odnosu na potrošnju u 2008. prepolovljena.

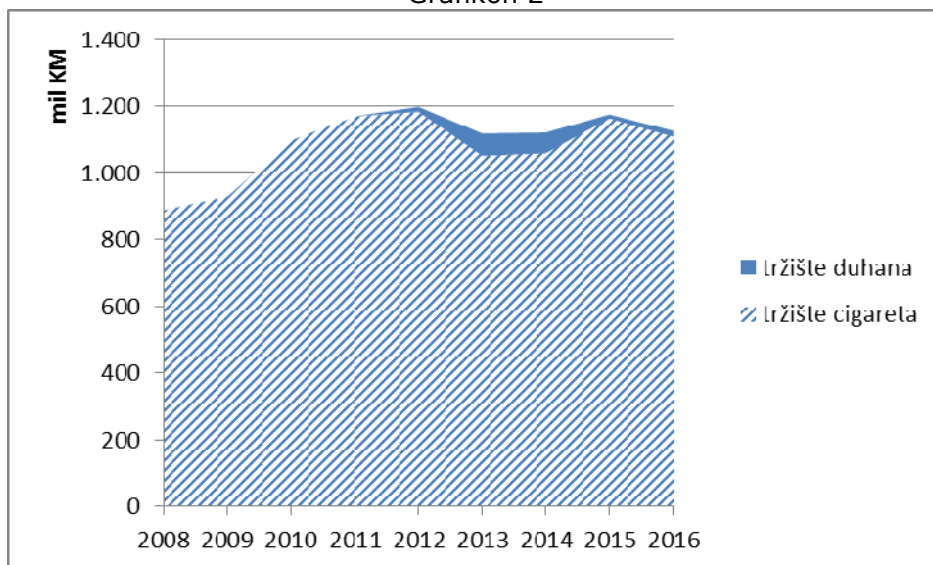
Grafikon 1

Istovremeno je vrijednost tržišta duhanskih prerađevina u 2016. smanjena za 4,7% u odnosu na 2015.godinu, odnosno 6% u odnosu na 2012. u kojoj je vrijednost tržišta bila na maksimumu (Grafikon 2).

¹ Više o efektima nove akcizne politike u Biltenu br. 134/135, septembar/oktobar 2016.

Grafikon 2

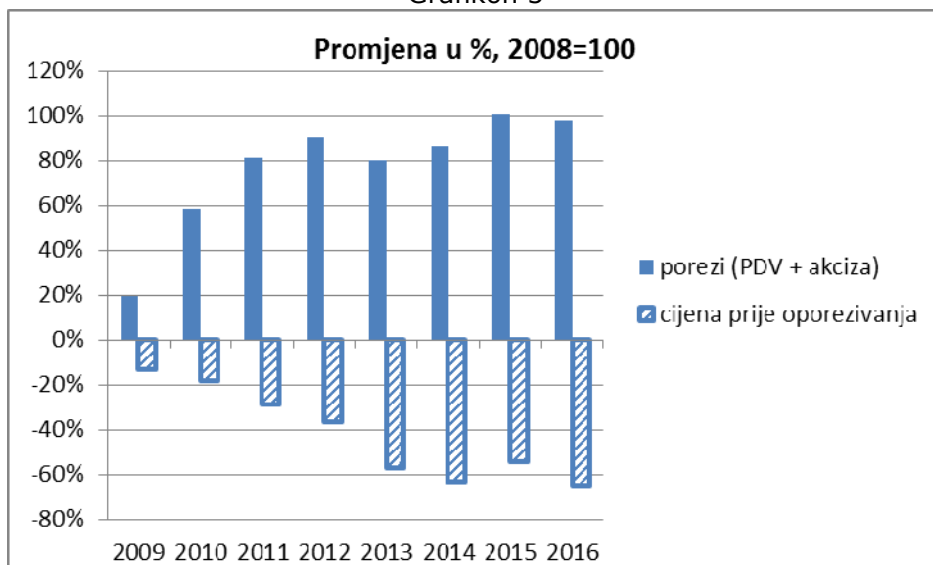
Smanjenje vrijednosti tržišta duhanskih prerađevina u uvjetima stagnacije dohotka u BiH ukazuje na jačanje supstitucije cigareta nelegalnim duhanom i migriranje potrošača na nelegalno tržište cigareta. U 2016. je tržište uvoznih cigareta je smanjeno za 0,8%, pri čemu je domaće tržište smanjeno za čak 15,5%. Ukupno je vrijednost tržišta cigareta pala za 4,7%.

Iako je evidentno jačanje crnog tržišta duhanskih prerađevina trendovi u 2016. ukazuju i na lagano snaženje regularnog tržišta rezanog duhana. Njihov rast pokazuju i trendove u poslovnim politikama kompanija. U godinama kada je jačala porezna evazija (2013, 2014) domaća duhanska industrija je napravila zaokret ka većem plasmanu rezanog duhana. U 2016. strane kompanije su povećale uvoz rezanog duhana za 119,9%, dok je domaća industrija smanjila plasman rezanog duhana za 4,2%. U konačnici je tržište rezanog duhana u 2016. povećano za 31% u odnosu na 2015. godinu.

Očigledno je da je nova akcizna politika iz 2014. bila kratkog daha. Rast poreznog opterećenja cigareta u 2016. godini derogirao je postignute efekte iz 2015., proizvedeći dalju eroziju legalnog tržišta cigareta. Posljedice takvog trenda pogađaju i javne prihode i duhansku industriju, dok istovremeno ankete i statistike ukazuju na nesmanjen intenzitet konzumiranja duhanskih prerađevina.

Poređenje u odnosu na 2008. godinu, kao posljednje godine pred reformu politike oporezivanja duhanskih prerađevina i usklađivanja sa standardima EU, pokazuje da je cijena prije oporezivanja pala na historijski minimum (Grafikon 3). U odnosu na 2008. g. duhanske kompanije su *de facto* izgubile 2/3 prihoda.

Grafikon 3

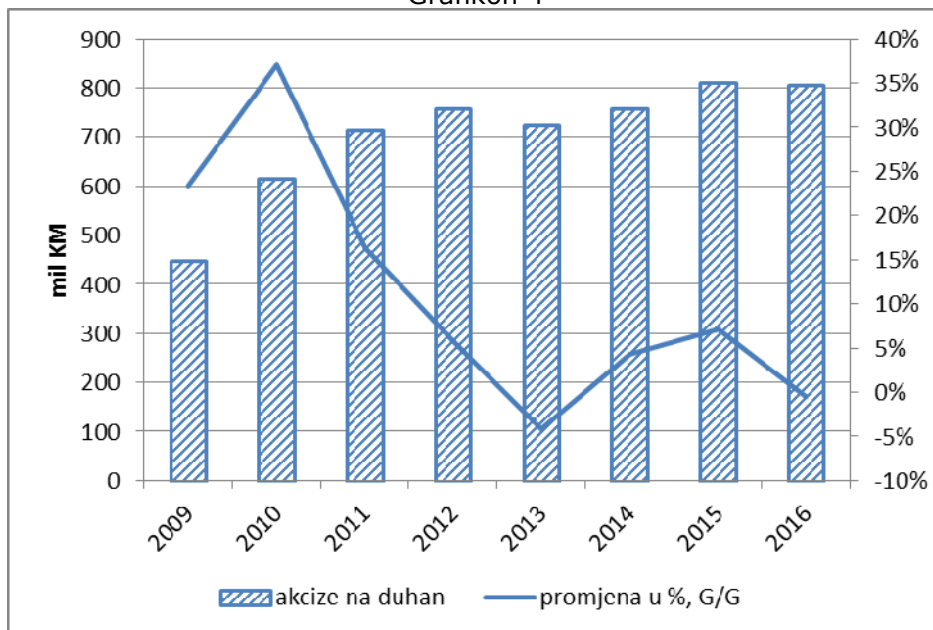

Prihodi

Rast vrijednosti tržišta je bio rezultat rasta poreznih davanja. Međutim, zbog erozije regularnog tržišta u 2016. došlo je i do erozije naplaćenih prihoda od poreza. Nakon što su u 2015. u odnosu na 2008.g. naplaćeni prihodi od poreza bili udvostručeni, što je predstavljao historijski maksimum, u 2016. je došlo do manjeg pada prihoda (Grafikon 4).

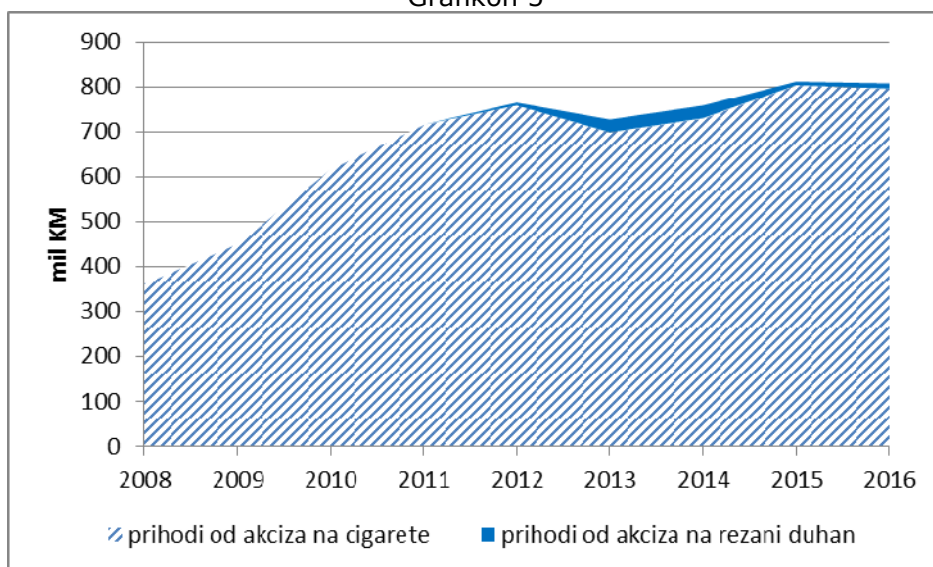
Bez obzira na činjenicu da je specifična akciza povećana od 01.01.2016., a time i iznos *ad valorem* akcize i PDV-a, čija osnovica uključuje specifičnu akcizu, ukupno naplaćeni porezi na duhanske prerađevine su bili manji za 1,2%, pri čemu je iznos plaćenog PDV-a bio manji za 4,7% zbog pada vrijednosti tržišta, a iznos naplaćenih prihoda od akciza za 0,5% u odnosu na 2015. (Grafikon 4).

Grafikon 4

Nova akcizna politika u području oporezivanja rezanog duhana dovela je do prekompozicije strukture regularne potrošnje u korist cigareta. Kao posljedica navedenih promjena prihodi od akciza na rezani duhan su u 2015. pali za 71,5%. Međutim, u 2016. ponovno jača potrošnja legalnog rezanog duhana. Prihodi od akciza na rezani duhan u nominalnom iznosu su značajno ispod maksimuma iz 2013. i 2014.g., ali su u odnosu na 2015. veći za 46,1% zbog enormnog rasta naplaćenih prihoda od akciza na uvezeni rezani duhan od 145,2% (Grafikon 5).

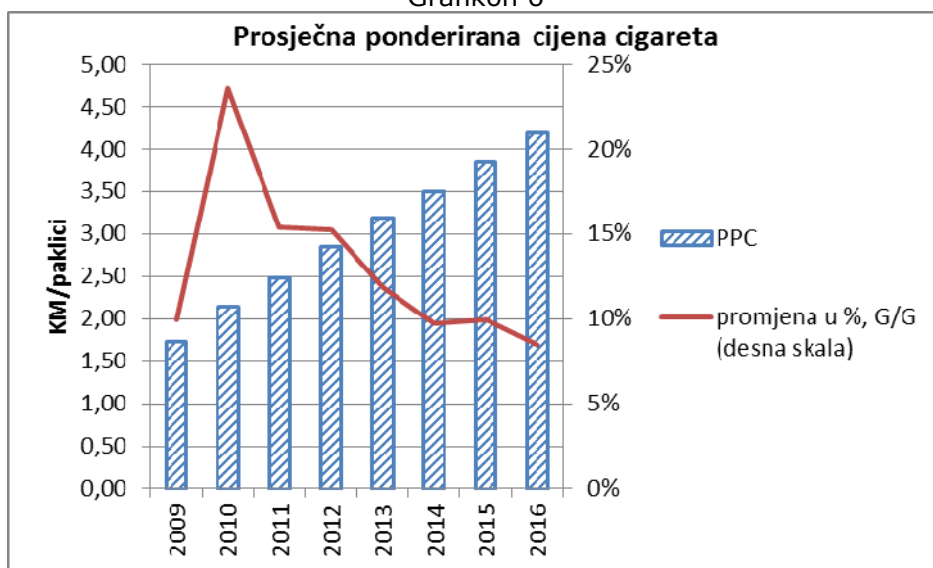
Grafikon 5

Prosječna ponderirana cijena

Rast akciznog opterećenja i pripadajućeg PDV-a na povećanu osnovicu očekivano je donio rast maloprodajnih cijena. Ipak, zbog brzo rastuće osnovice relativni rast prosječne ponderirane cijene ("PPC") cigareta iz godinu u godinu ima silazno kretanje (Grafikon 6).

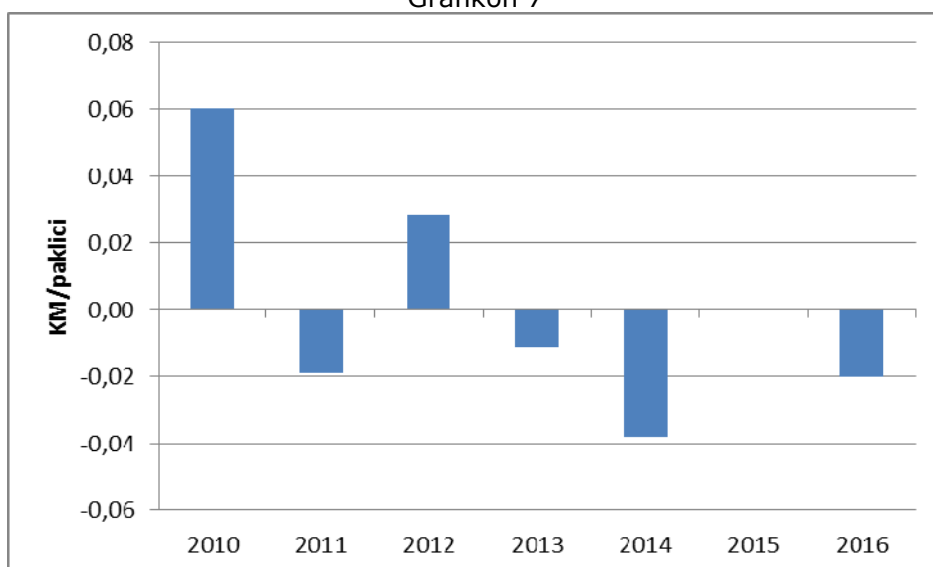
Grafikon 6

Drugi razlog za takav trend je i obim prevaljivanja dodatnog poreznog tereta na kupca. Grafikon 6 pokazuje obim prevaljivanja poreznog tereta u razdoblju 2010-2016.

Obim prevaljivanja dodatnog poreznog tereta na kupca ovisi o elastičnosti potražnje za dobrima. Ukoliko se radi o dobrima sa elastičnom tražnjom prevaljivanje poreznog tereta će proizvesti snažan pad potrošnje dobara. Ukoliko se radi o dobrima sa meelastičnom potražnjom (npr. luksuznim dobrima, lokalnim dobrima, dobrima koja izazivaju ovisnost, poput cigareta, alkohola i sl.) prevaljivanje dodatnog poreznog tereta na prodajne cijene uglavnom ne dovodi do bitnijeg pada potrošnje dobara. Značajan faktor za prevaljivanje poreznog tereta je i stanje konkurencije na tržištu. U uvjetima postojanja monopola na tržištu prevaljivanje poreznog tereta na kupce neće ugroziti potražnju. S druge strane, u uvjetima postojanja značajne konkurencije kompanije mogu da se bolje pozicioniraju na tržištu ili preuzmu tržište konkurenata ukoliko ne prevaljuju dodatne porezne terete na prodajne cijene. Međutim, politiku dampinških cijena u dužem razdoblju mogu voditi samo finansijski snažne kompanije, koje mogu podnijeti umanjenu dobit zbog preuzimanja dijela ili cjelokupnog dodatnog poreznog tereta.

Grafikon 7

Grafikon 7 pokazuje da su kompanije iz duhanske industrije iskoristile neelastičnu potražnju za cigaretama u 2010. i 2012. godini, kada su u prosjeku povećale maloprodajne cijene cigareta iznad dodatnog akciznog opterećenja. U 2015. godini prevaljivanje na kupce je bilo u prosjeku identično iznosu dodatnog poreznog tereta. U ostale četiri godine kompanije su veći dio dodatnog poreznog tereta prevalile na kupce, a manji dio su snosile na račun vlastite dobiti. Može se pretpostaviti da je razlog za ovakvu politiku bila procjena rizika od pada prodaje u slučaju da su prevalili ukupan porezni teret na prodajne cijene. Međutim, može se reći i da su neke kompanije vodile svojevrsnu dampinšku politiku. Budući da se iz godine u godinu tržište duhanskih prerađevina smanjuje može se pretpostaviti da je dampinška cjenovna politika u 2011. korištena za bolje pozicioniranje kompanija na tržištu cigareta. Međutim, u razdoblju od 2013. do 2016, kada je došlo do erozije legalnog tržišta cigareta zbog rastuće legalne i nelegalne supstitucije cigareta rezanim duhanom, kompanije su se manjim prevaljivanjem novog poreznog tereta na cijene borile za očuvanje postojećeg udjela u tržištu.

Prosječno odstupanje od ukupnog dodatnog poreznog tereta ne ukazuje na različite cjenovne strategije domaćih i stranih duhanskih kompanija. Iako je prosječno prevaljivanje u 2016. bilo za 0,02 KM/paklici manje od očekivanog strane kompanije su u prosjeku 0,05 KM/paklici snosile na vlastiti teret, dok su domaće duhanske kompanije u cijelosti prevalile dodatni porezni teret na

kupce. Opisane cjenovne politike ukazuju na težak finansijski i ekonomski položaj domaće duhanske industrije koja je nakon sedam godina kontinuiranog povećanja cijena iscrpjela sve unutrašnje snage i koja ne može da snosi dio novog poreznog tereta na račun vlastite dobiti. Za razliku od njih strane kompanije mogu da vode aktivnu cjenovnu politiku, jer gubitke na tržištu BiH, koje nije značajno u odnosu na ostala tržišta, mogu nadoknaditi iz poslovanja u ostalim zemljama.

Zaključak

Osnovni cilj politike oporezivanja duhanskih prerađevina u razdoblju 2009-2014 je bila harmonizacija standarda oporezivanja sa minimalnim standardima EU. Kontinuirani rast akciznog opterećenja je doveo, s jedne strane, do eksplozije naplaćenih prihoda od akciza, a s druge strane do brzog rasta maloprodajnih cijena, koji je, očekivano, destimulirao regularnu potrošnju cigareta. Reforma oporezivanja duhanskih prerađevina u skladu sa standardima EU je inicirana u jeku globalne ekonomske krize. U uvjetima pada ekonomije, zaposlenosti i dohotka ubrzani tempo povećanja akciza na cigarete i snažan rast maloprodajnih cijena cigareta su doveli do erozije tržišta cigareta, jačanja crnog tržišta i gubitka prihoda od akciza i PDV-a. U takvoj situaciji kompanije iz duhanske industrije su se iz godine u godinu borile za sve manji obim regularnog tržišta cigareta, sažimajući poslovanje i trpeći značajne gubitke.

Nova akcizna politike iz 2014. se fokusirala na harmonizaciju oporezivanja cigareta i rezanog duhana kao supstituta. Nova politika je u prvi mah donijela stabilizaciju trendova na tržištu cigareta, što je rezultiralo povećanjem prihoda od naplaćenih akciza. Međutim, u uvjetima sporog oporavka ekonomije i dohotka zadržavanje istog tempa harmonizacije stopa akciza sa minimalnim standardima EU je već u 2016. anuliralo sve pozitivne efekte nove akcizne politike oporezivanja duhanskih prerađevina.

Može se zaključiti da je zadržavanje dosadašnjeg tempa harmonizacije kontraproduktivno, jer donosi dalje jačanje crnog tržišta, eroziju naplaćenih prihoda i ugrožavanje poslovanja i opstanka duhanske industrije. S druge strane, sprovedene ankete ne ukazuju da je snažan rast poreza djelovao destimulativno na broj pušača i intenzitet potrošnje cigareta u BiH. Imajući to u vidu, u uvjetima sporog oporavka ekonomije i stagnacije dohotka postoji stalna prijetnja rasta migracije potrošača sa niskim dohocima na crno tržište cigareta i duhana. Postavlja se pitanje kako osigurati rast prihoda od akciza ili barem osigurati stabilan nivo naplate prihoda. Očigledno je da je uz značajniji rast dohotka i ekonomije, koji će podstaknuti obrnutu migraciju, sa neregularnog na regularno tržište cigareta, potrebno redefiniirati tempo i sadržinu harmonizacije stopa akciza na cigarete sa standardima EU.

Brexit i mogući uticaj na BiH

(pripremio: mr.sc. Igor Gavran, makroekonomista, Vanjskotrgovinska komora BiH)

Očekivani prestanak članstva Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske (u daljem tekstu: Velika Britanija) u Evropskoj uniji, poznat pod nazivom „Brexit“, svojim značajem prevazilazi njihove okvire i predstavlja događaj globalnog karaktera, koji se odražava na aktuelne i buduće odnose u Evropi i svijetu. Uticaj Brexita na Bosnu i Hercegovinu (BiH) je dvojak – izravno se odražava na bilateralne odnose s Velikom Britanijom, a neizravno u kontekstu odnosa s Evropskom unijom.

Uvod

Obim i intenzitet uticaja Brexita na svaku državu izvan Evropske unije izravno ovisi o njenim ekonomskim vezama s Velikom Britanijom, a neizravno o vezama sa Evropskom unijom u cjelini. U slučaju BiH, jasna je distinkcija između nedovoljno razvijenih ekonomskih odnosa sa samom Velikom Britanijom i dominantnih, do nivoa pune ovisnosti, sa Evropskom unijom, posebno Euro zonom.

Ekonomska saradnja BiH i Velike Britanije je nedovoljno razvijena u odnosu na potencijale, posebno u smislu skromnih ulaganja u BiH. Značajniji priliv kapitala ostvaren je u obliku donacija i brojnih projekata pomoći iz Velike Britanije nego u poslovnim ulaganjima. Najznačajniju ulogu u ekonomskoj saradnji nevezanoj za političke odnose ima vanjskotrgovinska razmjena, iako relativno malog obima i izrazito nepovoljne strukture u odnosu na mogućnosti.

BREXIT – Prestanak članstva Velike Britanije u Evropskoj uniji

Nakon što se godinama kalkuliralo o mogućem „Grexitu“, odnosno napuštanju Evropske unije od strane Grčke, uslijedila je odluka o izjašnjavanju građana Velike Britanije na referendumu o njenom članstvu. Referendum je održan 23. juna 2016. godine i 51,9 % onih koji su pristupili izjašnjavanju je podržalo napuštanje Evropske unije, što je uzrokovalo trenutni ekonomski „potres“ i drastičan pad vrijednosti nacionalne valute – britanske funte. Iako su ovi početni efekti u međuvremenu najvećim dijelom ublaženi i većina ekonomskih pokazatelja premašila vrijednosti koje je imala prije referenduma, neizvjesnost i zabrinutost za budućnost nije ništa manja, kako u Velikoj Britaniji i Evropskoj uniji, tako i u svim ostalim državama koje s njima ostvaruju ekonomsku i drugu saradnju.

Značaj ekonomske saradnje Velike Britanije sa ostalih 27 članica Evropske unije jasno pokazuje činjenica da njen izvoz u ostale članice čini oko 44 % ukupnog britanskog izvoza robe, dok je učešće uvoza robe iz ovih država u ukupnom britanskom uvozu oko 53 %. Poznata je i strateška uloga Londona, kao jednog od najvećih globalnih finansijskih centara, za evropsku i globalnu finansijsku stabilnost i funkcioniranje finansijskog tržišta. Komplementarnost ekonomija i veze izgrađene u proteklim decenijama nemoguće je trenutno prekinuti, niti pronaći jednako pouzdana alternativna rješenja.

Iako je Velika Britanija uvijek imala specifičan, čak privilegiran status, uz brojna izuzeća od primjene zajedničkih politika i propisa, u odnosu na ostale članice Evropske unije, ipak je njena uloga u ovoj ekonomskoj i političkoj zajednici bila i još uvijek jeste iznimno važna za „obje strane“ i njihovo „razdruživanje“ bitno će izmijeniti ekonomsku i političku strukturu Evrope i svijeta. Nije riječ samo o političkom značenju činjenice da prvi put jedna država napušta Evropsku uniju, nakon višedecenijskog perioda u kojem su gotovo sve evropske države težile pristupanju i poduzimale maksimalne napore da ga što prije ostvare, već o konkretnim prednostima koje je britansko članstvo osiguravalo za „obje strane“ i koje će u većoj ili manjoj mjeri uskoro biti izgubljene.

Obzirom na složenost pregovaračkog procesa, gotovo je sasvim izvjesno da će trajati najmanje maksimalno predviđenih dvije godine, a nije isključeno ni dodatno produženje nakon isteka ovog roka. Također je obostrano nagoviještena mogućnost prijelaznih aranžmana i postupnog prilagođavanja novim odnosima u cilju ublažavanja negativnih efekata i tržišne nestabilnosti. Naznake pregovaračkih pozicija su još uvijek uglavnom općenite i ne daju dovoljno osnova za predviđanje ishoda, odnosno obima i sadržaja budućih veza između Velike Britanije i Evropske unije.

Početni stavovi britanske vlade djelovali su nerealno, čak iluzorno, ukazujući na neostvarivo očekivanje istodobnog zadržavanja svih ekonomskih koristi članstva i obustave slobode kretanja ljudi, odnosno uvođenja strogih restrikcija imigracije. Početni stavovi predstavnika institucija Evropske unije su se kretali u rasponu od približno nerealnih očekivanja da gotovo sve osim formalnog članstva ostane isto (slično statusu Norveške), pa sve do gotovo prijetećih najava svojevrsnog „kažnjavanja“ Velike Britanije i potpunog raskida veza u svrhu „upozorenja“ ostalih članica da ih u slučaju napuštanja Evropske unije čeka jednako nepovoljan scenario.

Dodatni potencijal za nestabilnost leži u unutarnjoj razjedinjenosti u vezi Brexita u samoj Velikoj Britaniji, kao i konstantnoj podijeljenosti unutar Evropske unije o gotovo svim značajnijim pitanjima. Na britanskoj strani su ključni dodatni izazovi svakako inicijativa za novi referendum o neovisnosti Škotske i sigurnosni rizik ugrožavanja stabilnosti u Sjevernoj Irskoj. Evropsku uniju, s druge strane, opterećuje čitav niz pitanja, a za ovaj proces je ključni nedostatak jedinstvene vizije vlastitoj budućnosti i daljem razvoju bez Velike Britanije. Svi će ovi faktori u određenoj mjeri uticati na pregovarački proces, čineći ga još kompleksnijim, a njegove potencijalne implikacije dalekosežnijim.

Naravno, samim činom Brexita, pa čak ni istekom očekivanih prijelaznih aranžmana koji će ga pratiti, neće biti okončan period promjena. To će biti tek početak redefinicije pozicije Velike Britanije u Evropi i svijetu i kreiranja novih odnosa, koji će imati svoje zasebne efekte – kako pozitivne, tako i negativne.

Ekonomska saradnja BiH i Velike Britanije²

Najveći dio ekonomske saradnje BiH i Velike Britanije je utemeljen na slobodnoj trgovini i drugim ekonomskim odredbama Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), kao i ostalih relevantnih dokumenata o saradnji BiH i Evropske unije. Bilateralnim sporazumima su definirana jedino pitanja izbjegavanja dvostrukog oporezivanja i socijalnog osiguranja, te nekih drugih odnosa manjeg ili nikakvog ekonomskog značaja. Dobri politički odnosi, ojačani ulogom Velike Britanije u tzv. Britansko-njemačkoj inicijativi, kao i podrška britanske vlade i nevladinih organizacija realizaciji brojnih nekomercijalnih projekata u BiH, potiču razvoj i jačanje izravnih veza, ali u ekonomskim odnosima još uvijek nema potrebnog unapređenja.

Pored nedovoljnog izvoza iz BiH, u posljednje vrijeme je povećan i uvoz proizvoda koji nisu britanskog porijekla, uz najveće učešće sirove nafte, što je dodatno povećalo deficit u međusobnoj izravnoj trgovini i stvorilo privid znatno većeg obima međusobne trgovine od stvarnog. Odnos je nešto povoljniji kada se promatra trgovina samo proizvodima porijeklom iz dvije države, za koje se izmjena vanjskotrgovinskog režima i očekuje nakon Brexita, ali uz znatne oscilacije i bez održivog pozitivnog trenda. Najveći godišnji rast i izvoza i uvoza u posljednjih deset godina je bio ostvaren u 2008. godini, ali je već u narednoj godini uslijedio drastičan pad, te potom naizmjenična povećanja i smanjenja vrijednosti i izvoza i uvoza. Sve ovo govori o nepostojanju kontinuiteta i strateškog značaja međusobne trgovine za ijednu od ove dvije države.

² Izvor svih podataka u tekstu je Uprava za indirektno oporezivanje BiH, a podaci o uvozu se odnose na uvoz proizvoda porijeklom iz Velike Britanije, neovisno iz koje su države izravno uvezeni.

Tabela 1: Vanjskotrgovinska razmjena BiH i Velike Britanije (2007 – 2016)

Godina	Obim (KM)	Izvoz (KM)	Uvoz (KM)	Saldo (KM)	Izvoz Uvoz
2007.	94.894.055	22.278.055	72.616.000	-50.337.945	30,68 %
2008.	153.958.548	62.415.714	91.542.834	-29.127.120	68,18 %
2009.	110.614.463	29.087.890	81.526.573	-52.438.683	35,68 %
2010.	117.916.497	32.367.311	85.549.186	-53.181.875	37,83 %
2011.	115.210.467	26.979.778	88.230.689	-61.250.911	30,58 %
2012.	137.701.638	31.750.375	105.951.263	-74.200.888	29,97 %
2013.	162.589.688	44.588.831	118.000.857	-73.412.026	37,79 %
2014.	193.302.556	50.349.237	142.953.319	-92.604.082	35,22 %
2015.	204.631.369	66.160.378	138.470.991	-72.310.613	47,78 %
2016.	196.394.965	51.530.785	144.864.180	-93.333.395	35,57 %
Ukupno	1.487.214.246	417.508.354	1.069.705.892	-652.197.538	39,03 %

Kao što je vidljivo u prethodnoj tabeli, vrijednost izvoza u 2016. godini je bila manja u odnosu na 2015. godinu za 22,11 %, što je najvećim dijelom posljedica prestanka izvoza rude olova, koji je u prethodnoj godini iznosio 14 miliona KM, i smanjenja izvoza žice. U strukturi izvoza iz BiH u Veliku Britaniju u 2016. godini prema grupama proizvoda dominantno je učešće sektora drvne i metalske industrije i njihovih proizvoda. Najveći pozitivan iskorak svakako je povećanje izvoza agroindustrijskih proizvoda, prije svega vode, koji je ranije bio zanemarljiv. Izvezene su i određene količine sira, ali tek na nivou ispitivanja tržišta, nakon odobravanja njegovog plasmana na tržište Evropske unije. Među vodećim bh izvozniciima su prepoznatljive kompanije s britanskim kapitalom, što ukazuje na nedovoljnu informiranost, zainteresiranost i/ili konkurentnost većine ostalih domaćih kompanija za prodor na ovo tržište.

Tabela 2: Vodeći izvozni proizvodi u izvozu iz BiH u Veliku Britaniju u 2016.godini

TB	Naziv tarife	Količina (kg)	Vrijednost (KM)
4819	Kutije, vreće i vrećice i drugi spremnici za pakovanje	3.169.693	9.889.805
8544	Izolovana žica (uključujući emajliranu i anodiziranu)	147.270	8.918.396
8428	Ostale mašine i uređaji za dizanje, rukovanje, utovar...	533.596	5.424.206
9401	Sjedala (osim onih iz TB 9402)	430.811	4.334.774
9406	Montažne zgrade	1.011.290	3.743.335
8417	Neelektrične indust. i laborat. peći i peći za spaljivanje	322.365	2.762.839
9403	Ostali namještaj i njegovi dijelovi:	605.033	2.133.297
8431	Dijelovi namijenjeni za mašine iz TB 8425 do 8430	426.895	1.659.427
8421	Centrifuge, uključujući centrifuge za sušenje; uređaji...	54.938	1.323.386
4409	Drvo (uključujući lamele i daščice za parket, nesastav.)	408.460	1.124.112
6402	Ostala obuća sa vanjsk. đonovima i gornjim dijelovima	202.154	976.158
2202	Vode, uključujući mineralne vode i gazirane vode	666.883	932.247
9506	Proizvodi i oprema za sve vrste fizičkih vježbi...	137.880	915.279
4806	Biljni pergament-papir i karton, koji ne propušta masti	273.013	861.938
7306	Ostale željezne ili čelične cijevi i šuplji profili	89.944	841.492
	Ostali proizvodi	1.763.572	5.690.095
Σ	UKUPNO	10.243.795	51.530.785

U 2016. godini je vrijednost uvoza proizvoda porijeklom iz Velike Britanije dostigla najviši nivo u poslijeratnom periodu. Vodeće mjesto u strukturi ovog uvoza su zadržali različiti farmaceutski i kozmetički proizvodi kao zbirna kategorija, dok su osobni automobili i druga motorna vozila ostali vodeća pojedinačna grupa proizvoda, s gotovo identičnim iznosom kao i u prethodnoj godini. Znatno je veći uvoz monofilamenata i drugih proizvoda od sintetičkih vlakana i plastičnih masa, a među vodećim uvoznim proizvodima bili su i buldožeri, automobilski dijelovi i mnogi drugi.

Tabela 3: Vodeći uvozni proizvodi porijeklom iz Velike Britanije u 2016. godini

TB	Naziv tarife	Količina (kg)	Vrijednost (KM)
8703	Osobni automobili i druga motorna vozila	893.859	12.152.634
3916	Monofilamenti bilo koje dimenzije poprečnog presjeka	662.383	11.880.818
5903	Tekstilni materijali impregnirani, premazani, prevučeni	327.407	9.780.235
8429	Samokretni buldožeri, angložeri, grejderi, ravnjači	1.416.956	9.558.707
3307	Preparati za brijanje, uključujući prije i poslije	406.061	7.253.071
3004	Lijekovi (izuzev proizvoda iz TB 3002, 3005 i 3006)	37.679	5.301.161
3901	Polimeri etilena, u primarnim oblicima	1.892.725	4.661.675
8414	Zračne ili vakuumske pumpe, zrač. ili plin. kompresori	39.534	4.405.356
2208	Nedenaturirani etilni alkohol sa volumenskim udjelom	285.735	3.589.725
5402	Pređa od sintetičkih filamenata (osim konca za šivanje)	406.804	3.139.734
2106	Prehrambeni proizvodi koji nisu spomenuti niti uključeni	87.458	3.052.833
8431	Dijelovi namijenjeni za mašine iz TB 8425 do 8430	136.890	2.963.193
8708	Dijelovi i pribor motornih vozila iz TB 8701 do 8705	292.072	2.379.355
3304	Proizvodi za uljepšavanje i šminkanje i dr.	34.934	2.213.513
3306	Preparati za higijenu usta i zubi, uključ. paste za zube	257.723	2.119.590
	Ostali proizvodi	5.954.974	60.412.580
Σ	UKUPNO	13.133.194	144.864.180

Iako je obim ulaganja iz Velike Britanije u BiH nedovoljan u odnosu na potencijal i snagu britanske privrede, te njihova ulaganja u drugim državama regije, ipak vrijedi izdvojiti nekoliko najznačajnijih: Banjalučka pivara a.d. Banja Luka, RPC Superfos Balkan d.o.o. Gračanica, Dempson Bosna d.o.o. Bosanska Dubica, Gross d.o.o. Bosanska Gradiška (rudnici Sase i Olovo), Excell Assemblies BH d.o.o. Maglaj. Posebna vrijednost ovih ulaganja je u njihovom proizvodnom i izvoznom karakteru, čime kvalitativno nadmašuju nominalno viša, ali kvalitativno bitno lošija iz mnogih drugih država. Ova britanska ulaganja uglavnom stvaraju novu zaposlenost višeg nivoa stručnosti i viših primanja i kreiraju značajan izvoz, bez negativnih efekata na domaću proizvodnju.

Nasuprot ograničenim bilateralnim ekonomskim odnosima s Velikom Britanijom, puna ekonomska ovisnost BiH o tržištu Evropske unije, na koje se odnosi dominantan dio vanjske trgovine i stranih ulaganja, jasno ukazuje na preveliku izloženost bh privrede dešavanjima na ovome tržištu. Vežanost nacionalne valute – konvertibilne marke (KM) za euro, čini ovu ovisnost još izraženijom u monetarnoj sferi, jer se svaka promjena vrijednosti eura automatski prenosi na vrijednost KM. U tom kontekstu primarno treba promatrati i ekonomski značaj Velike Britanije za BiH – ne kao neovisnog ekonomskog subjekta, već kao integralnog dijela Evropske unije.

Moguće posljedice Brexita na BiH

Obzirom na opisani obim i sadržaj međusobnih ekonomskih odnosa, značajniji izravni efekti Brexita na BiH se ne mogu očekivati, neovisno o daljem razvoju situacije i konkretnom statusu koji će Velika Britanija u budućnosti imati u odnosu na Evropsku uniju. Sve će, uglavnom, ostati u domenu neizravnog uticaja, odnosno posljedica eventualnih promjena i (ne)stabilnosti funkcioniranja Euro zone i Evropske unije. Jasno je da se određeni poremećaji ne mogu izbjeći, ali njihov intenzitet i trajanje ovisiće o toku i ishodu pregovora Velike Britanije sa ostalim članicama Evropske unije, odnosno budućim međusobnim odnosima.

Izvjesno je da bi eventualni prestanak slobodne trgovine između Velike Britanije i BiH, trenutno reguliran SSP-om, imao negativan uticaj na bh izvoz, dok bi u uvozu, osim pojedinih specifičnih britanskih brandova (automobili, žestoka pića i sl), većina ostalih uvezenih proizvoda mogla biti jednostavno supstituirana odgovarajućim alternativama iz drugih država. Takav bi scenario mogao narušiti i poslovne planove kompanija u britanskom vlasništvu u BiH, čiji je izvoz usmjeren na matično tržište, ali istodobno i potaknuti nova ulaganja onih koji bi željeli zadržati režim slobodne trgovine s Evropskom unijom, kao i državama regije i Turskom.

U svakom slučaju, iako nema razloga za bojazan od većih negativnih posljedica, a vjerovatno ni od bilo kakvih većih promjena, ovo je još jedan u nizu primjera koji potvrđuju koliko je riskantna ekonomska ovisnost o bilo kojem tržištu. BiH je apsolutno neophodna diversifikacija ekonomskih odnosa na mnogo šire tržište od Evropske unije, kako trgovinski, tako i investicijski i u svakom drugom pogledu. Jedino takva diversifikacija može osigurati dugoročnu stabilnost i otpornost na eventualne buduće ekonomske „potrese“, poput ranije krize Euro zone i predstojećeg Brexita.